

biliior fieri, nisi in quantum voluntas creata privatur potestate suspendendi suum influxum; sed hac potestate non potest privari per solam extrinsecam voluntatem Dei sine alio impedimento; ergo nec per concursum eundem, solum quia procedit a voluntate efficaci Dei. Major clara est; nam concursus qui nunc offertur vel datur nobis ad libere volendum, ideo dicitur indifferens vel mutabilis, stante eadem voluntate Dei, quia in nostra potestate est non adhibere nostrum concursum, sine quo divinus ille concursus nunquam potest in re ipsa poni: ergo non potest aliter fieri immutabilis ex parte hominis, vel omnino determinatus quoad exercitium, nisi privando voluntatem hominis potestate continendi suum influxum, vel (quod proinde est) impediendo illam ne tali potestate uti valeat: nam si voluntas hac facultate utatur, consequenter cessabit concursus Dei; ergo quamdiu voluntas potuerit suspendere concursum suum, non potest concursus Dei firmari (ut sic dicam) per solam voluntatem Dei. Minor autem probatur eodem argumento, quia voluntas creata non potest privari illa potestate proxima suspendendi suum influxum per solam denominationem extrinsecam voluntatis Dei; ibi autem nullum aliud impedimentum illi ponitur, nisi talis extrinseca denominatio. Nam si concursus Dei ad extra illi datus, præcise et prout intrinsece potest existere in ipsa voluntate, consideretur, in potestate voluntatis est non adungere illi suum influxum, et consequenter impedire ne illum recipiat: ergo ex parte rei quam in se voluntas recipit, nunquam impeditur ne possit suum influxum continere: ergo impeditur per solam denominationem extrinsecam additam, quod perinde est, et æque apparet impossibile.

18. *Expositio a simili.*—*Cur causæ secundæ egent concursu Dei.*—Tertio, declaro a simili, quia ignis habens virtutem calefaciendi intrinsece sufficientem et non impeditam, et passo disposito applicatam, cum aliis conditionibus requisitis ad agendum, et habens ex parte Dei concursum sufficienter paratum in actu primo, non potest impediri et contineri ne calefaciat, per solam Dei voluntatem extrinsecam, quantumvis efficax vel absoluta concipiatur, quia illa voluntas, nisi ad extra aliquid mutet, non potest naturalem proprietatem ignis immutare aut impedire. Unde omnes doctores dicunt, posito igne cum omnibus requisitis ad agendum, non posse Deum actionem ejus impedire, nisi suspendendo

suum concursum: et e contrario inde colligunt ignem, solem et alias causas indigere concursu Dei ad agendum, quia potest illas privare actionibus suis, etiam positis omnibus aliis prærequisitis ad agendum, quod tamen non posset facere nisi suo concursu aliæ causæ indigerent. Quod non est contra efficaciam divinæ voluntatis; non enim pertinet ad hanc efficaciam simul velle vel facere repugnantia quæ involverentur, si Deus vellet dare igni concursum, et nollet ut ageret. Igitur hæc efficacia est virtualiter transiens, et ideo non convenit actui immanenti, ut pure immanens est, si nihil ad extra operatur juxta exigentiam effectus, ideoque si Deus absoluta voluntate vult ignem non agere, id efficaciter perficit, nolendo etiam absolute dare igni concursum necessarium ad agendum, vel aliud ex prærequisitis auferendo, vel aliquod aliud impedimentum apponendo, neque aliter intelligi potest efficacia talis voluntatis.

19. *Similia applicantur.*—*Implicatio.*—Sic igitur in nostro casu, cum voluntas humana, positis omnibus requisitis ad agendum, et habens ex parte Dei paratum concursum ad operandum, sit potens ad non agendum, non potest hac potestate privari seu impediri per solam extrinsecam voluntatem, quæ nihil amplius ponat, aut tollat ab ipsa hominis voluntate. Unde etiam repugnantiam involvit, quod Deus per suam voluntatem simul velit dare voluntati creatæ illum tantum concursum, cui ipsa potest ex innata facultate non cooperari, et consequenter impedire ne talis concursus ad extra fiat; et nihilominus simul Deus efficaciter velit ut eadem voluntas creata non possit in eo momento concursum suum suspendere, nullo alio impedimento in ipsa posito, neque aliter illam immutando. Et declaratur, quia si consideremus in Deo nunc duas voluntates, unam, qua vult offerre voluntati creatæ concursum ad volendum tale objectum si velit, et aliam absolutam, qua velit ut voluntas eadem creata non possit suspendere talem actum, vel ut infallibiliter ac necessario ex vi talis decreti non suspendat suum influxum, plane inveniemus non minus esse repugnantes quam illas quas circa concursum et carentiam actionis ignis explicuimus: perinde autem est dicere quod Deus velit necessitate voluntatem per solum concursum, cui potest voluntas creata vi sua naturali, qua non privatur, non adungere influxum suum. Declaratur tandem, quia voluntas humana, ad continendum suum in-

fluxum ne actio sequatur, non indiget concursu Dei, quia illud non est agere, sed non agere: suppono enim ad suspendendum actionem non esse necessarium ut voluntas positivo actu velit non agere, sed satis esse suspensionem actus voluntariam interpretative, ut communiter theologi docent: ergo non potest per solam Dei voluntatem extrinsecam impediri ne suspendat suum actum circa objectum de se indifferens; sicut ignis, si non indigeret concursu Dei ad agendum, non posset impediri ab agendo per solam voluntatem Dei extrinsecam, ut dixi: ergo sicut in igne est necessaria ablatio concursus ut privetur actione, positus cæteris prærequisitis, ita, e contrario, ut voluntas privetur libera suspensione actus, necesse est ut in se aliquam actionem vel concursum Dei recipiat, cui non possit resistere, nec cum illa suum influxum continere.

20. *Vera resolutio.*—*Voluntas necessatur a Deo concursu alterius rationis.*—Dico ergo: quando Deus, efficaci et absoluta voluntate exeunte et operante ab extra, vult hominis voluntatem velle objectum alias indifferenter propositum, efficere illummet actum voluntatis humanæ quodam speciali concursu, alterius rationis et naturæ ab ordinario concursu simultaneo, in quo efficacius Deus applicat suam virtutem activam, et independentem (ut sic dicam) a libertate voluntatis creatæ. Quod a posteriori est signum evidens alicujus discriminis in re ipsa inter utrumque concursum: nam unus est talis ut voluntas per innatam libertatem possit illi non cooperari, alter vero talis est ut minime possit voluntas per innatam libertatem illi resistere. Sine hac enim diversitate non potest intelligi quod per unum necessitetur voluntas, et non per alium, ut probatum est, quia sola habitudo ad actus voluntatis ratione distinctos non potest sufficere, ut probatum est. Et potest de novo confirmari, quia vel habitudines ex parte ipsorum concursuum sunt reales, et in re ipsa diversæ, vel tantum sunt habitudines rationis aut extrinsecæ denominationes. Si primum detur, id est quod intendimus; si autem dicatur secundum, procedunt omnia dicta, quia id non satis est ad effectum physicum adeo diversum, qualis est privare voluntatem creatam dominio in suum actum et proxima potestate suspendendi influxum suum. Aliunde vero nulla est repugnantia nec difficultas in intelligenda distinctione talium concursuum, ut respondendo ad contraria argumenta patebit.

21. *Ad primum argumentum in numero duodecimo, respondetur.*—Ad primum respondetur duobus modis posse contingere actum, de se aptum fieri libere, fieri necessario; uno modo ab intrinseco, ex naturali modo operandi, nulla impressione facta ab extrinseco in ejus voluntate, sed ex intrinseca dispositione, vel indispositione prævia hominis operantis: alio modo stante eadem dispositione prævia de se sufficiente ad actum liberum, sed extrinseco agente necessitante. Inter quos modos est aliqua convenientia et aliqua differentia. Convenientia est, quod in utroque modo non potest actus liber transire in necessarium, vel e contrario, sine aliqua physica mutatione in ipso homine facta. Differentia vero est, quia, in priori modo necessitatis ab intrinseco, mutatio illa sufficienter fit ex parte intellectus; in posteriori autem modo oportet fieri in ipsa voluntate vel in actione ejus; et ideo, respectu voluntatis, actus liber et necessarius ab intrinseco possunt differre solum moraliter, quamvis ex parte intellectus supponant diversitatem physicam: actus autem liber et ab extrinseco tantum necessarius in seipsis differre debent, non tantum moraliter, sed etiam physice, saltem quoad actiones per quas fiunt.

22. *Doctrina responsi declaratur.*—Declaro singula, eorumque rationem reddo. Nam actus voluntatis nunquam est necessarius quoad exercitium, nisi quia voluntas privatur potentia proxima suspendendi influxum suum, vel (quod perinde est) impeditur omnino ne illa uti valeat. Hoc autem impedimentum, quando est ab intrinseco, non est nisi ex parte intellectus: nam si ratio sufficienter vigilet et proponat objectum, ex parte voluntatis non potest inveniri intrinsecum impedimentum, quod illam privet dominio sui actus, cum semper maneat integra virtus ejus, et objectum ejus supponatur illi sufficienter applicatum. Ergo ille diversus modus operandi, quando est ab intrinseco, ex diversa dispositione intellectus nascitur: ergo in intellectu necessario debet præcedere mutatio physica, quia major vel minor advertentia rationis, seu clarior vel obscurior cognitio non fit sine mutatione physica intellectus. Hæc autem mutatio in intellectu facta sufficit ut facultas voluntatis ad suspendendum actum suum sit expedita, vel impedita, et ideo, sine mutatione physica ex parte ipsius voluntatis, potest actus ex necessario fieri liber, et e converso, per solam moralem mutationem ex parte objecti provenientem. Patet hoc in exemplo posito de

motu subito voluntatis, qui necessario fit, et nunquam fiet liber, si ratio in eadem actuali dispositione duret; cum autem attendit, actus incipit esse liber sine mutatione physica in voluntate facta. Et ratio est, quia sicut voluntas non habet proximam potestatem operandi, nisi supposita cognitione objecti, ita non habet potestatem moralem et proximam suspendendi actum, nisi circa objectum sufficienter propositum, ut circa illud operetur, si velit; ideoque quamdiu in ratione deest huiusmodi advertentia, deest etiam in voluntate potestas suspendendi actum, et ideo actus fit necessario: posita autem advertentia, completur potestas proxima suspendendi actum; et ideo si homo illa non utatur, sed in actione perseveret, jam libere perseverat, sine mutatione physica in voluntate. Aliud exemplum clarum est in homine viatore eliciente libere amorem Dei ex charitate: nam ille actus non potest fieri necessarius ab intrinseco, sine aliqua mutatione physica ipsius hominis; illa vero necessario est in intellectu, scilicet, ut cognitioni abstractivæ Dei clara visio succedat: quia sola visio privat voluntatem potestate suspendendi actum illum amoris, et ideo potest ille amor fieri necessarius sine alia physica mutatione voluntatis.

23. *Respondetur in forma ad primum.*—At vero quando homo ex parte intellectus semper manet in eadem dispositione actualis iudicii et considerationis, cum qua voluntas nata est libere operari, non potest voluntas privari potestate proxima suspendendi actum suum, nisi intercedat aliqua intrinseca mutatio et physica in ipso homine, quia illa potentia physica est et intrinseca, et non potest aliter impediri, ut probatum est: ergo nec potest ab extrinseco necessitari nisi per aliquam actionem vel mutationem physicam, quia non necessitatur, nisi quatenus dicta potestate proxima suspendendi actum privatur, ut etiam ostensum est. Cum ergo talis mutatio non fiat in intellectu, ut supponitur, necesse est ut in voluntate, vel in actione ejus fiat. Est ergo vera et necessaria differentia, juxta quam ad argumentum negatur antecedens, si universaliter sumatur de omni actione libera et necessaria, quod solum differant moraliter; si autem sumatur indefinite, negatur illatio, quia ex particularibus non recte fit: nec exemplum quod adducitur de motibus subitis est simile, ut jam explicatum est.

24. *Secundi argumenti solutio.*—Ad secundum respondetur, cum voluntas a Deo neces-

satur dicto modo, actionem esse distinctam ab illa qua voluntas libere agere sinitur. Et quamvis ad utramque actionem concurrant tantum voluntas et Deus, tamen Deus influunt longe diverso modo, et per virtutem suam efficacius applicatam, quod satis est ad actionis diversitatem. Cum enim Deus eminentissimam virtutem agendi habeat, potest, ad eundem effectum in termino producendum, magis vel minus influere pro sua libertate, et hoc satis est ut varietur actio quam efficit cum causa secunda, etiamsi fortasse actus seu qualitas per tales actiones producta eadem sit. Non est enim dubium quin una et eadem res possit per varias actiones seu dependentias fieri, vel numero, vel specie distinctas, quod in presenti non refert, quia satis nobis est quod in ipsa actione sit aliqua diversitas, qualiscumque illa sit.

25. *Ad tertium.*—Ad tertium, dicimus potius inde confirmari assertionem, quia si homo libere elicit actum, ex vi illius actualis efficientiæ non privatur potestate suspendendi suum influxum, et ideo, sicut libere incipit, ita libere continuat actum pro quocumque vel minimo tempore, ut plures et meliores theologi sentiunt contra Gregorium, ponentem necessariam continuationem actus pro aliqua morula, cujus assertio sufficienter improbatur illa ratione, quod voluntas, in instanti quo elicit actum, habet potestatem natura priorem ad non eliciendum illum; eliciendo autem actum non privatur illa potestate secundum se et in sensu diviso, et ideo, immediate post, et semper, potest illum actum suspendere: semper ergo durat libere, quamdiu voluntas non privatur illa potestate; non potest autem privari illa potestate per solam voluntatem extrinsecam Dei, nisi per eam aliqua mutatio in voluntate creata fiat, ut ostensum est: ergo non potest Deus necessitare voluntatem ad continendum actum, nisi aliquo modo mutet ipsam actionem, seu dependentiam, qua cum voluntate illum actum conservat.

26. *Ad quartum.*—Ad quartum, sumptum a simili ex subordinatione potentiarum animæ ad motionem voluntatis, respondetur negando similitudinem: nam, licet efficacitas voluntatis divinæ longe major sit quam humanæ, et subordinatio ac subjectio hujus voluntatis ad illam major sit quam subjectio potentiae motivæ ad ipsam voluntatem creatam, nihilominus modus subjectionis et naturalis proprietatis potentiae subjectæ sunt longe diversa, et inde provenit ut modus etiam movendi seu determinandi potentiam subjectam sit

longe diversus. Nam imprimis potentiae animæ, quæ per voluntatem applicantur ad exercitium actus (ut notius cernitur in potentia loco motiva in membris corporeis existente), non habent internam vim suspendendi actum suum, positis requisitis ad agendum; sed habent quamdam naturalem impotentiam inchoandi seu exercendi suam actionem, nisi per appetitum seu voluntatem applicentur; et ideo cum applicantur, non privantur aliquo usu alicujus potestatis naturalis, sed solum veluti complentur in conditione quam naturaliter prærequirunt, ut operentur; et ideo ex hac parte non indigent aliqua immutatione in connaturali modo agendi. Voluntas autem humana habet innatam potestatem ad suspendendum suum influxum, nec potest necessitari, nisi impediatur ne illa potestate uti valeat, et consequenter ex ea parte a connaturali modo agendi extrahatur, si alioqui, ex parte intellectus, sit sufficienter exposita voluntas ad usum illius facultatis, et ideo ex hac parte est necessaria mutatio aliqua physica in ipsa voluntate, vel modo actionis ejus, ut per divinam voluntatem necessitetur. Et tunc major efficacia divinæ voluntatis non in eo posita est quod, nihil speciale ad extra agendo in voluntate hominis, illam ad præternaturali modo operandum cogat, hoc enim repugnantiam involvit; sed in eo posita est quod ita potest in voluntate operari, ut modum operandi illi connaturalem immutet, quod non potest facere voluntas creata in potentiis sibi subjectis.

27. *Aliud discrimen similitudinis.*—Deinde est alia differentia, quod subordinatio potentiae, verbi gratia, motivæ ad voluntatem non provenit ex virtute per se agendi unius potentiae in aliam, sed ex radicatione talium potentiarum in eadem anima cum tali consensione earum inter se, sicut etiam excitatur voluntas ad intellectus cognitionem sine efficientia per se et physica intellectus in voluntatem, sed per sympathiam. At vero subordinatio voluntatis creatæ ad divinam fundatur in virtute per se activa voluntatis divinæ, quia ibi non intercedit radicatio in eadem essentia, et consequenter nec modus ille consensionis inter voluntatem divinam et humanam invenitur sine propria efficientia physica. Sicut etiam fieri non potest ut scientia increata Dei excitet voluntatem per modum illius sympathiæ, quod in Christo omnes theologi docent, quia licet scientia increata Christi, et voluntas creata ejus sint in eodem supposito, non sunt

nec radicanur in eadem essentia et natura, sine qua radicatione non potest intelligi ille modus motionis, quia in illa intrinsece fundatur. Idem ergo est de motione voluntatis creatæ per divinam; debet enim esse effectiva et per se, et sine illa efficientia, mutationem aliquam in modo connaturali operandi voluntatis creatæ per divinam voluntatem fieri, intelligi non potest.

28. *Solvitur fundamentalis ratio dubitandi.*—Tunc vero superest solvenda ratio dubitandi, qua præcipue moti sunt qui negarunt posse Deum immediate per seipsum necessitare voluntatem creatam, stante indifferentia iudicii, quia nihil præcedit in voluntate creata a solo Deo, ut supponitur, unde solum relinquatur concursus simultaneus, qui non videtur sufficere, cum ille in actionibus etiam liberis reperitur. Dico tamen in ipso concursu simultaneo posse diversos gradus et modos inveniri, quia in hoc nulla ostenditur repugnantia, ut ostendi, et consequenter potest dari aliquis concursus, seu aliquis modus actionis Dei, qui ex parte humanæ voluntatis requirat concomitantiam necessariam, id est, non subjectam potestati naturali quam eadem voluntas habet ad suspendendum suum influxum, qui concursus sit extraordinarius, et non debitus voluntati, sed potius sit repugnans naturali ejus conditioni. Unde alius concursus Dei esse potest requirens concomitantem influxum voluntatis potestati ejus subjectum. Et per priorem poterit necessitari voluntas, licet cum posteriori libere operetur. An vero idem dicendum sit de quolibet auxilio gratiæ adjuvantis seu concomitantis, in libro 5 videbimus.

CAPUT VI.

QUÆ NECESSITAS ANTECEDENS VEL CONSEQUENS, SEU IN SENSU COMPOSITO VEL DIVISO, REPUGNET LIBERTATI, AUT ILLI NON NOCEAT.

1. Vera hujus divisionis et terminorum ejus intelligentia est maxime necessaria ad concordiam gratiæ cum libertate explicandam, et cum his, quæ diximus, connexa est, facileque ex illis intelligi potest, et ideo est hoc loco præmittenda. Prius vero supponemus ea, in quibus conveniunt auctores; deinde punctum controversiæ expendemus.

2. *Prima suppositio omnibus admittenda, quæ habet duas partes.*—*Prior pars suppositi.*—Primo ergo videtur certum et ab omnibus